

Die vrygewige vuur en sy skadu

Versfeld, Martin. 2009. **Pots and poetry and other essays.**
Pretoria: Protea Book House. 172 p. Price: R150,00.
ISBN: 978-1-86919-319-5.

Resensent: H. Hoogstad
Skool vir Filosofie, Potchefstroomkampus,
Noordwes-Universiteit

“*Poiesis* means ‘making’, and we make pies as well as poems”, sê Versfeld in sy essay *Pots and poetry*. Ons is nie uit niks geskep nie. Ons wese wys eerder na ’n fundamentele vrygewigheid, ’n oorfloei van liefde, verklaar Versfeld, soortgelyk aan Jim Olthuis se gebruik van *creatio ex amore*. Hierdie skeppingsvuur lê vir Versfeld ten grondslag van die mens wat in sy/haar skeppingsoptrede God in die

besondere van dinge vind. Alle dinge is intiem verbind deur die Woord se teenwoordigheid daarin – alhoewel te veel woorde in die pad daarvan kan kom: die wêreld is deur God uitgespreek, maar ons kan God nie uitspreek nie.

Pots and poetry and other essays is 'n versameling van twaalf essays deur Martin Versfeld. Die eerste essay vertel van goeie koolbredie, kommunikasie, verbinding en gees, Kaapse kookkuns, Plato, Thomas van Aquino met sy boepmagie, Augustinus, vryheid en die Upanishads. In verdere essays word gemaklik voortgeskrywe oor skynbaar uiteenlopende dinge soos klippe, seksuele kommodifisering, joga, tyd, welvaart en die universiteit, met tussendeur 'n deurvlegting van spitsvondighede en grondige kritiek op die samelewing.

Dit is vir Versfeld duidelik dat niemand alleen is nie. Elkeen is gegee in 'n omgewing waarin sowel die syn as die omgewing, die syn tot syn maak en die omgewing tot omgewing. Ons wêreld word ook menslik geskep en reflekteer sosiale verhoudings. Die potensiële spanning tussen die onegte skepper-mens, of ego, en die besielde, ware self veroorsaak dat die mens óf as kreatiewe *imago Dei* in wysheid, skoonheid en moed kan skep, óf as onegte skadu kan domineer.

Teen hierdie “skaduvorme” spreek Versfeld hom sterk uit. 'n Belangrike tema in die werk is sy kritiek op die ego en die Westerse samelewing wat beheers word deur 'n ideologie van begeerte, veral 'n maglus, 'n sensasielus en 'n begeerte na kennis. Hierdie trio vorm die basis van 'n wetenskapsbeoefening waarin die teenoormekaarstelling van subjek en ego daartoe lei dat die ander (en uiteindelik ook die self) uitgesluit word en tot besitting gemaak word. So 'n wetenskap is 'n nuttige middel in ons “acquisitive”, “rapist society”, waarin welvaart en uitsluiting as sekuriteit teen angs en bedreiging dien. Tekenend van hierdie samelewing is die belangrikheid van 'n eenvormige massamens en massamedia met 'n bykans kolonialistiese dominerende waarin onvryheid en vrygewigheid teenoor mekaar gestel kan word. Hier is tyd, geld en ons haastigheid 'n teken van 'n liefdelose wêreld.

Legalisme en moralisme is bloot tekenend van die verdeelde self waar die verkrachte toestand waarin ons verkeer sy oorsprong vind. Bevryding van die siel, die ware self, lê vir Versfeld in die verenigde self wat die bron van spontaneïteit is waaruit kreatiwiteit, eerder as kontrole en beheer, vloei. Hieroor skryf Versfeld:

We talk about faith in God, but what about the faith of God in creating? What a chancer! We must keep step in confidence with the Great Chancer. Risk, not planning, is the only security.

To say that man is born free is to say that he is a risk that God took. After all, he is the image of God. He is only really himself in so far as he responds to the risk to which he owes his being. And the biggest risk is losing himself in generosity. ... Self-preservation may be a primary law, but we have two selves, and it is fatal to choose the wrong one. History is the miserable story of men's shifts to save their egos instead of their souls. It is a story of rape. It is redeemed by one man who repeated the Divine risk of creation, and was crucified for this generosity. That generosity is the seed of all hope.

Dit beteken dat bewaring van sowel ons natuurlike as sosiale omgewing nie soseer oor die oprig van heinings gaan nie, maar eerder oor die neem van risiko's, omdat bewaring ook skepping is. Met die essensie van opvoeding as avontuur word die "ontwikkelingsprobleem" anders gedink: nie gebruik nie, maar omgee; nie besitting nie, maar gawe; nie respektabelheid as enigste kritiek nie, maar dalk die droom van 'n anargie van liefde. Inderdaad, "caress the ingredients rather than try to dominate them"!

Pots and poetry and other essays val nie netjies in 'n kategorie nie. Die verteltrant en deurspektheid met die alledaagse doen geen afbreuk aan die filosofiese diepgang van die werk nie. Inteendeel. Versfeld laat (vir ons) bekende Westerse filosowe soos Sokrates, Plato, Aristoteles, Herakleitos, Augustinus, Thomas van Aquino, Descartes, Hobbes en Bacon op 'n verkennende wyse saampraat met Oosterse denkers soos Confucius, Lao-tzu, Chuang Tzu en Baal Shem. Hy laat hierdie werklikheidsbeskouings só meepraat dat nuwe verstaansmoontlikhede vir die leser oopgaan, eerder as om abstrak-teoreties te wys op grensvoorwaardes vir hulle sintese. Martin Versfeld self is moeilik tipeerbaar en maak op 'n besondere manier gebruik van, onder meer, neo-Platonistiese idees, asook van Augustinus en Thomas van Aquino se teorieë. Versfeld raak van die belangrikste temas in die kontemporêre filosofie op 'n oorspronklike wyse aan en tree sodoende in gesprek met die neo-Marxiste, Lyotard, Foucault, Derrida, Jean-Luc Marion en Jim Olthuis – en dit met 'n Suid-Afrikaanse geworteldheid wat hieraan 'n besondere waarde verleen.

Plek-plek hinder veralgemenings, veral waar dieselfde gedagte sonder verdieping of verryking in meer as een essay voorkom. Die werk is nie bedoel as 'n filosofies-wetenskaplike logiese argument nie,

maar interessante, moontlik te “maklike” koppelings, byvoorbeeld van die transendente en die immanente, hinder tog. Die voetnotas wat verwys na meer akademiese of uitgebreide werke waarin Versfeld se idees verder opgevolg kon word, was hier egter baie nuttig. Met die onlangse, aantreklike herdruk van ’n aantal van Versfeld se werke is ’n nuwe generasie lesers besig om sy werk te ontdek. Die uitgewers kon gerus ’n vollediger lys van sy populêre en meer akademiese geskrifte bygevoeg het.

Dit is ’n genot om *Pots and Poetry and other essays* te lees. Die temas wat Versfeld aanraak is relevant en daag heelwat van ons samelewing se vooropgestelde idees uit. Nie al die skrywers waarna hy verwys het, sal vir lesers ewe bekend wees nie, en heelwat waarde lê in die popularisering van sy “vondste”.

Die werk is toeganklik vir ’n wye leserspubliek en wie ook al geïnteresseerd is in filosofiese kwessies, religie in ’n mens se lewe, lyding en ongeregtigheid in die samelewing, liefde en opmerkings soos Derrida se “in the beginning was the telephone”. Martin Versfeld sou in 2009 ’n eeu oud gewees het. *Pots and poetry and other essays* is ’n inspirerende boek waarin hierdie Suid-Afrikaanse filosoof se eiesoortige styl en oorspronklike idees kan deel vorm van kontemporêre gesprekke oor kernkwessies.